

τεράστια ήρωϊσμοῦ, καὶ ἀράμενος τῆς νίκης τὸν στέφανον, ἤρατο καὶ ἀθάνατον κλέος ἐν τῇ ἱστορίᾳ κατὰ τῆ εὐγνωμοσύνη τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ τῆ συμπαθείᾳ παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Διεκρίθησαν δὲ λίαν καὶ αἱ τρεῖς ἐπίσης ναυαρχίδες, πυρπολήσασαι καὶ καταβυθίσασαι τὰ ἀπέναντι αὐτῶν ἐχθρικὰ πλοῖα. Οἱ ναύαρχοι καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ ἀγῶνος, ἴσταντο ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων, ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ἀδιάκοπον πῦρ τῶν ἐχθρῶν. Πολλὰ δὲ σφαῖραι τοὺς διέτρησαν εὐτυχῶς μόνους τοὺς κίλους καὶ τὰς ἐπωμίδας· μία ὁμῶς ἐξ αὐτῶν ἐκτύπησε τὸν Κοδριγκτῶνα ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ ἂν ἐσώθη, ὀφείλει τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν θήκην τοῦ ὠρολογίου του, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἡ σφαῖρα.

Καίτοι ὁμῶς ἴσην ἐπεδείξαντο αὐταπάρνησιν, ἀνδρίαν καὶ ἱκανότητα οἱ προκινδυνεύσαντες νέοι οὗτοι Φιλέλληνες ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ, νομίζομεν ὅτι ἐπιτελοῦμεν ἕτερον ἱερὸν καθήκον, ἐξαίροντες διαφερόντως, καὶ ἀπονέμοντες τὴν ὀφειλομένην δικαιοσύνην πρὸς τὸν ναύαρχον Κοδριγκτῶνα, τοῦ ὁποίου τὴν ὀξύνοϊαν, τὸν ήρωϊσμόν καὶ τὰ λοιπὰ ὑπέροχα προτερήματα, ἀνωμολόγουν ἐνθουσιωδῶς καὶ οἱ συνάδελφοί του. Ὁ νέος λοιπὸν οὗτος Φιλέλληνη, ἀνεδείχθη ἔνεκα τοῦ κύρους, τῆς συνέσεως, τῆς νοημοσύνης καὶ γενναιότητος, ἐφάμιλλος τῶν ἀρχαίων τῆς Σαλαμίνας ήρώων· κατεῖχε τὴν ἰσχὺν τοῦ Εὐρυβιάδου, τὴν περίνοιαν τοῦ Θεμιστοκλέους, καὶ τὸν φιλελληνισμόν τοῦ Ἀριστείδου. Διὰ τῶν ἐξόχων τούτων πλεονεκτημάτων κατώρθωσεν, ὡς ἐκεῖνοι, τὸν μέγιστον τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ καὶ συνάμα τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ θρίαμβον.

Καὶ ἐν τούτοις ὁ φθόνος καὶ ἡ διαβολὴ ἐπὶ τῇ

προφάσει παραβάσεως τῶν ὁδηγιῶν του, δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τοῦ νὰ δηλητηριάσωσι καὶ τούτου, ὡς καὶ τοῦ ἀρχαίου Σαλαμινομάχου, τὴν λαμπρὰν καὶ ἐνδοξὸν νίκην, διότι ἡ κυβέρνησις τῆς πατρίδος του προεδρευομένη τότε ὑπὸ τοῦ ἀπολυτόφρονος καὶ φιλοτοῦρκου Οὐελιγκτῶνος, τὴν μὲν ναυμαχίαν τῆς Πύλου ἐκάλεσεν ἀπαίσιον γεγονός, τὸν δὲ Κοδριγκτῶνα οὐ μόνον δὲν ἐτίμησεν ἐπισήμως, ἀλλ' ἐπότιζε διηνεκῶς ἐν τῇ Μεσογείῳ μετὰ ὄξους καὶ χολῆς, ἕωσού ἐπὶ τέλους τὸν ἀνεκάλεσε.

Μ' ὅλα ταῦτα ὁ γενναῖος καὶ μεγάλθυμος οὗτος Φιλέλληνη, δὲν ἠγανάκτησεν, οὔτε ἐξέκλινε κεραίαν ἐκ τῆς ἀνέκαθεν διαγραφείσης πορείας του, ἀλλ' ἐξετέλει πιστῶς τὰ καθήκοντά του καὶ εὐηργέτει σταθερῶς τοὺς Ἑλληνας, διότι καὶ διὰ τῶν φρονίμων συμβουλῶν του καὶ τοῦ ἰδιαίτερου βαλαντίου του, τοὺς συνέδραμε, καὶ διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ μεσολαβήσεώς του, τοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀποσταλέντας αἰχμαλώτους ἠλευθέρωσε, καὶ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν ναυτικῶν Δοῦκα τῆς Κλαρεντίας, παρὰ τοῦ ὁποίου μόνου κῆνοεῖτο, μέγα δάνειον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Καποδιστρίου ἐσύσταινε, διότι καὶ μόνος οὗτος ἐξ ὅλων τῶν Ἀγγλῶν Ὑπουργῶν, ἐδικαίονε καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτόν. « Αἱ πρὸς σὲ ὁδηγίαι, τοῦ ἔγγραφεν ὁ Δοῦξ, σοῦ ἐχορήγουν πληρεστάτην ἐξουσίαν » νὰ κατενέγκῃς τὸ ἐν Πύλῳ τραῦμα, δι' ὃ σύμπασα » ἡ Εὐρώπη σοῦ ἀποδίδει μετ' ἀνευφημιῶν δικαιοσύνην. »

Ἐπανελθὼν ὁμῶς εἰς τοὺς κόλπους τῆς πατρίδος του, εὗρεν ὁ ἥρωας τῆς Πύλου εἰς τὰς Βουλὰς, ὡς ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὰ Ὀλύμπια, τὴν δικαιοσύνην ἐκείνην, ἣν τοῦ ἠρνήθη ἡ κυβέρνησις του. Εὐτυχεῖς ὅσοι

γενναῖοι ἀθλήται ὑπὸ ὀλίγων φθονερῶν ἢ κακοβούλων πρὸς στιγμὴν ἀδικούμενοι, εὐρίσκουν ἐν τῇ πεφωτισμένῃ καὶ ἀμερολήπτῳ τῶν πολλῶν συνειδήσει τὴν ἱκανοποίησιν καὶ ἴασιν τῆς ἀδίκως τραυματισθείσης καρδίας των! Καὶ εὐτυχέστεροι ἀκόμη οἱ τόποι, ὅσοι ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀξίαν, ἀνταμείβουν δεόντως αὐτήν! Αἱ Βουλὰὶ οὐ μόνον ἐπεδοκίμασαν ἐπισήμως καὶ ἐνθουσιωδῶς τὴν πορείαν του, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν δεινότερων ῥητόρων λίαν ἐξετίμησαν καὶ ἐξεθείασαν τὸν ἄνδρα καὶ τὴν ναυμαχίαν, ὡς ὁ Ῥώσσελ, ὁ Μωρπάθ, ὁ Ὀλλάνδ, ὁ Ἀλθόρπ, ὁ Βρούχαμ καὶ ἄλλοι.

Οὗτος ὁ τελευταῖος ὑπεριψόνων τὸν Κοδριγκτώνα, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἔργων του ἐπελθοῦσαν τιμὴν καὶ δόξαν τῆς Ἀγγλίας εἶπε· « τὸ κατ' ἐμὲ ὑπερχαίρω ἐπὶ » τῇ ναυμαχίᾳ, διότι θὰ ἀπολήξει εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. » Ὁ δὲ Μωρπάθ ἐπρόσθεσεν ὅτι, « ἡ νίκη ἐκείνη ἐνέπλησε χαρᾶς ὅλους τοὺς εἰλικρινεῖς φίλους τῆς ἐλευθερίας. » Ὁ δὲ Ῥώσσελ ἀνεκήρυξεν ὅτι, « ἡ ἐνδοξὸς νίκη τῆς Πύλου, ἦτον ἀναγκαστικὰ συνέπεια τῆς συνθήκης, καὶ δὲν ὑπῆρξε δικαιοσύνη καὶ ἐνδοξότερα ἀφ' ὅτου ὑπάρχει ἱστορία. » Κατὰ τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν ὠμίλησαν ἐπίσης καὶ οἱ λοιποὶ. Ὁ ἱκανοποιηθεὶς ἦρως τῆς Πύλου μετὰ τὴν πλήρη, ἐπίσημον, καὶ ἐνθουσιώδη ἐπιδοκιμασίαν τῆς πορείας του, ἀνεφώνησε μετ' ἀγαλλιάσεως, ὡς ὁ ἦρως τῆς Σαλαμίνοσ εἰς τὰ Ὀλύμπια « ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη » τῶν Βουλῶν, δὲν τοῦ ἐπέφερε μικροτέραν δόξαν ἀπὸ ἐκείνην τῆς 20 τοῦ Ὀκτωβρίου. »

Αἱ συνέπειαι τῆς ἐν Πύλῳ ναυμαχίας, ὑπῆρξαν ἄμεσοι καὶ ἀποτελεσματικαὶ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπαγνάσασιν, ἧτις ἔνεκα τῆς παρατάσεως τοῦ ἀνίσου

ἀγῶνος τῆς ἐλλείψεως χρηματικῶν πόρων, τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς διαιρέσεων, καὶ τοῦ συγκεντρωθέντος ὄγκου τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, διετέλει εἰς πολὺ κρίσιμον θέσιν. Ἡ καταστροφή τοῦ Τουρκοαἰγυπτίου στόλου, κόπτουσα τὰς πτέρυγας τοῦ Ἰσλαμισμού, ἐπήνεγκε καὶ τὴν διὰ τῶν γενναίων Γαλλικῶν στρατῶν ἔξωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου τῶν Αἰγυπτίων λόγων τοῦ Ἰβραήμ, καὶ κατόπιν μ' ὄλην εἰσέτι τὴν ἐπιμονὴν τῆς Τουρκίας, οὐ μόνον ἐπέβαλε τὴν ἐπιδιωκομένην εἰρηνοποίησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πλήρη αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ἀναγόρευσιν αὐτῆς εἰς ἀνεξάρτητον καὶ ἐλεύθερον Βασίλειον.

Διὰ δὲ τὸν χριστιανικὸν πολιτισμὸν αἱ συνέπειαι ὑπῆρξαν λίαν ἐντιμοὶ, ἐνδοξοὶ καὶ οὐχ' ἦττον τελεσφόροι, διότι ἀνήγειραν ἔθνος χριστιανικόν, ἀδίκως δεδουλωμένον, καὶ τοσοῦτον ἄλλοτε εὐεργετικὸν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα· ἐνίσχυσαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐξησθένησαν καὶ περιέστειλαν διὰ παντός τὸν βάρβαρον καὶ ἀντιχριστιανικὸν Μωαμεθανισμόν, ὅστις ἦτον, ὡς εἶναι καὶ εἰσέτι, μία κηλὶς ἢ μᾶλλον μία διηνεκῆς ὕβρις, καὶ ἐν ἄκαρπον ἐξωτικὸν φυτὸν ἐντὸς τοῦ νέου πολιτισμένου κόσμου. Ὑπὸ τὸ κράτος τοιοῦτου δεσποτισμοῦ διατελῶν ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ὁ Ἑλληνισμὸς, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν, ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ βάρους τῶν πολυετῶν ἀλύσεών του, καὶ συγκαταλεγόμενος ἐντὸς πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων, ἐλευθέρων, ἀνεξαρτήτων καὶ πεπολιτισμένων ἐθνῶν, νὰ παραγάγῃ εὐθὺς ἐφάμιλλα ἢ ἀνάλογα τούτων κατὰ τε τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην καὶ τὴν πολιτικὴν προϊόντα, οὔτε νὰ ἀνεγείρῃ ἐκ τοῦ προχείρου τὰ διανοητικὰ καὶ ἠθικὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαιότητος. Ἀρκεῖ ὅτι καίτοι δοῦλος, δὲν ἐδείχθη κατώ-

τερος κατά τὸν πατριωτισμὸν, τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν νοημοσύνην ἀπὸ τοῦ προγόνου του, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ προκινδυνεύσαντος νέου Φιλλέληνας, διότι καὶ ἐκείνους ἐτίμησε, καὶ τούτους ἐδικαίωσε, ψηφίσας ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν ἐν Ἀργεῖ συνέλευσιν φόρον εὐγνωμοσύνης καὶ ἀνέγερσιν τροπαίων. Τὰ λοιπὰ θέλουν κατορθωθῆ μετὰ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου ἂν ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ σύνεσις διευθύνουν πάντοτε τὰ βήματά του, καὶ ἂν ἡ Εὐρώπη ἐξακολουθεῖ διὰ τῆς συμπαθείας, τῆς φιλίας, καὶ τῆς γενναιότητος νὰ ἦναι ὡς ἦτο καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν προκινδυνεύσαντων νέων Φιλελλήνων· πλὴν quantum mutata ab illa! ἡ τοῦλάχιστον δὲν μετατραπῆ εἰς ἐχθρὰν, καὶ ἀντὶ νὰ ποδηγετῆ εἰλικρινῶς, φθείρει ὅπωςδὴποτε τὸ βρέφος ἐν τῇ ἀναπτύξει του.

Ποῦ εἶναι σήμερον τὸ γενικὸν ἐμποιοῦσα σεβασμὸν ἐκείνη σύμπνοια, ἡ ἐν ἀφιλοκερδεῖα ἀξιοπρεπῆς συμπεριφορὰ, καὶ ὁ γενναῖος ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς τριπλῆς Συμμαχίας συνασπισμός; — Ἄν τοιοῦτος ὑπῆρχεν, ἀρκοῦτε καὶ μόνος ν' ἀποπερατώσῃ τὸ ἐν Πύλῳ ἀρξάμενον μέγα, ἐνδοξὸν καὶ σωτήριο ἀποτοῦ ἔργον, ἄνευ ἐτέρων παρὰ φύσιν παρεμβάσεων, καὶ διευθετῶν τὰ πάντα κατὰ τὸ δίκαιον, νὰ δημιουργήσῃ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ νέον, ὡς καὶ ἀλλαγῶν διελάβομεν, ἐν τῇ Ἀνατολῇ κόσμον. Εἶθε ὁμως καὶ ὡς ἤδη ἐνεργεῖ νὰ μὴ ψευθῶσιν αἱ προσδοκίαι τῶν λαῶν!

Ἐὰν δὲ ἐπὶ τέλους ἀντιπαραθέσωμεν κεφαλαίως τὰς δύο ναυμαχίας, θέλομεν ἰδῆ ὅτι κατὰ μᾶλλον ἢ ἦττον συναντῶνται εἰς πολλὰ αὐτῶν μέρη. Πολυάριθμα βαρβαρικά πλοῖα κατεκάλυψαν ἐν τῇ πρώτῃ τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη· μέγας ὡσαύτως καὶ δυ-

σμαχώτατος βαρβαρικὸς στόλος προσωρμίσθη καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς λιμένας. Ἄνισοι παρεσκευάσθησαν ἐν ἐκείνῃ δυνάμεις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· ἄνισοι ἐπίσης ἀντεπαρετάχθησαν καὶ ἐν ταύτῃ ὑπὸ τῶν νέων Φιλελλήνων.

Συνησπίσθησαν ἐν τῇ πρώτῃ ἀντιφερόμεναι πόλεις, καὶ συνεβιβάσθησαν διεστῶτες χαρακτῆρες πρὸς ἀποσάβησιν κοινοῦ καὶ ἐπιχειμένου κινδύνου· συνεφιλιώθησαν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀντίζηλα ἔθνη, καὶ συνεχρωτίσθησαν ἰδιότροποι χαρακτῆρες πρὸς ἐκπλήρωσιν κοινοῦ καὶ ὑψηλοῦ καθήκοντος. Κείμενον διαγώνισμα ἦτο καὶ εἰς ταύτην καὶ εἰς ἐκείνην, ἐκ μὲν τῶν βαρβάρων ἡ δουλεία καὶ ὁ δεσποτισμὸς, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων ἡ ἐλευθερία καὶ ὁ πολιτισμὸς. Εἰς ἀμφοτέρας συνέστη ὁ ἀγὼν ἐπίσης πεισματώδης καὶ φονικώτατος· πλὴν καὶ εἰς τὴν πρώτην τὰ πλεῖστα τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, κατεθραύσθησαν καὶ ἐβυθίσθησαν, καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἅπας σχεδὸν ὁ Τουρκοαιγύπτιος στόλος κατστράφη καὶ ἐπυρπολήθη.

Διέλαμψαν ἐπίσης καὶ εἰς ἐκείνην καὶ εἰς ταύτην ἡ αὐταπάρνησις καὶ ὁ ἥρωισμὸς Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων, ὡς διεκρίθησαν καὶ ἡ δξύνοια καὶ ἡ σύνεσις τῶν ἀρχηγῶν. Ἀνέκυψεν ἀκμαιότερος ἐκ τῶν ναυαγίων τῆς πρώτης ὁ ἐπὶ δουλείᾳ ἀπειλούμενος ἐλευθερόβιος καὶ φωτοδότης Ἑλληνισμὸς· ἀνηγέρθη ἐδραιότερος καὶ ἐκ τῶν ἀποτεφρωμάτων τῆς δευτέρας, ὁ ἐπὶ ἐξοντώσει καταδιωκόμενος νέος χριστιανικὸς Ἑλληνισμὸς. Εἰσήλασαν μὲν τέλος εἰς ἀμφοτέρας ὡς προσεργύζοντες ὄφεις ἡ ἀδικία καὶ ὁ φθόνος, καὶ ἐπέχυσαν τὸν ἰόντων κατὰ τῶν ἀριστευσάντων· πλὴν καὶ εἰς ἀμφοτέρας ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀμερολή-

πτων συγχρόνων καὶ τοῦ μεταγενεστέρου κόσμου, οὐδετέρως τὸ δηλητηριώδες φάρμακον, καὶ ἐπιχέουσα ἀντ' αὐτοῦ εὐώδες καὶ ἰαματικὸν ἄρωμα, ἀνήγειρε καὶ εἰς τιμὴν των ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν γενναίων μνημεῖον δόξης αἰωνίου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΡΙΣΤΟΝΑ,

ΠΡΟΛΛΕΙΦΟΜΕΝΟΝ Ν' ΑΠΟΔΥΘῆ ΕΙΣ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ,
ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΗ.

Ἐκ τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς σου, ἦν κατ' αὐτὰς παρέλαβον, ἐπέισθην πλέον ὅτι σὺ, φίλε Ἀρίστον, ἀπεφάσισας ὀριστικῶς, μ' ὅλας τὰς ἐνστάσεις μου, νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸ στάδιον τῆς δράσης πολιτικῆς, ἐνῶ ὁ κοινὸς ἡμῶν φίλος Γλαύκων μένει εἰσέτι ἀμφιρρέπης. Αἱ παρατηρήσεις, ἅς ἀπηύθυνα εἰς αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου προτίθεται νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ εἰσαγάγῃ συστήματος, ἐπηρέασαν, φαίνεται, τὸ πνεῦμά του καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ σκεφθῆ ὠριμώτερον. Προσεχῶς θέλω δημοσιεύσει καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν παρατηρήσεις μου. Ἐν τούτοις πιστεύω ὅτι δὲν θέλεις ἀπαξιῶσει τὴν ἀνάγνωσιν φιλικῶν τινῶν παραινέσεων καὶ συμβουλῶν, ἀναφορικῶν εἰς τὸν ὁποῖον ἤδη προτίθεται ν' ἀποδυθῆς γενναῖον μὲν, πλὴν ἐπικίνδυνον καὶ ὀλίγα παρέχοντα γόητρα ἀγῶνα, καὶ ἀπευθυνομένων παρὰ τοῦ ἀγαπῶντος εἰλικρινῶς τὴν πρόδοόν σου, καὶ ἰδίως

τὴν καλὴν φήμην τοῦ ὀνόματός σου, καὶ τὴν διατήρησιν τοῦ χρηστοῦ χαρακτήρός σου.

Ἴσως τινὲς ἐκ τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν παραινέσεών μου, σοὶ φανοῦν δυσεφάρμοστοι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ, ὡς ἐκ τῆς μεγίστης ἠθικῆς αὐτῆς καταπτώσεως καὶ τῶν δυστηνίων φατριαστικῶν παθῶν, μεθ' ὧν πρό τινος χρόνου ἐξοικειώθη. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι θέλεις πολλὰ ἀπαντήσῃ προσκόμματα· πλὴν νομίζω ὅτι ὁ σώφρων καὶ ἰσχυρὸς χαρακτήρ σου, θέλει ἐπιτύχῃ νὰ ὑπερπηδῆσῃ βαθμηδὸν αὐτά· καὶ τοι δὲν πρέπει ἄλλως νὰ ἀγνοῆς, ὅτι εἶναι καὶ ἴδια τῆς ἐπιχειρήσεως, ἣν ἔσπευσας ν' ἀσπασθῆς. Τὸ ἀγαθὸν παράδειγμα, ὡς καὶ τὸ κακόν, μεγίστην ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἐξασκοῦν ἐπιρροήν, καὶ σὺ ὀφείλεις ἐκ προοιμίων νὰ δώσης καὶ δι' ἔργων καὶ διὰ λόγων τὸ καλόν, ὅπως δῆποτε ἀποβῶσιν οἱ ἀγῶνές σου, διότι δὲν διανοῆσαι νὰ παίξῃς μέρος ἀγύρτου ἢ σπουδάρχου, ἀλλὰ νὰ βαδίσῃς πορείαν ἀξιοπρεπῆ γνησίου πατριώτου, καὶ ἐντίμου πολιτικοῦ ἀνδρός.

Ἐχε λοιπὸν προπάντων ὑπ' ὄψιν σου ὅτι σήμερον ἡ Ἑλλάς, οὔτε εἰς ἑαυτὴν, οὔτε ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης εἶναι, οἷα ἦτο καὶ πρὶν τῆς ἀτυχοῦς Ὀκτωβριανῆς μεταπολιτεύσεως, καὶ ὅτι ἐπομένως εἰσερχόμενος ἐντὸς τοῦ συγχρόνου πολιτικοῦ κόσμου ἢ τῆς ἀδόξου ἤδη αὐτῆς κονίστρας, εἰσέρχεται ἐντὸς ἀδιεξόδου λαθυρίνου καὶ πραγματικοῦ χάους, ὅπου κινδυνεύεις μᾶλλον νὰ ἀπολέσῃς ἢ νὰ κερδίσῃς. Μὴν ἐλπίσῃς ποτὲ μεγάλην ἠθικὴν, ἢ ἐντιμον οἰκονομικὴν πρόδοον· θεώρει μάλιστα πρὸς ἀμφοτέρας ὡς βεβαίαν τὴν χρεοκοπίαν σου, μόλις ἀναμιχθῆς καὶ συμμορφωθῆς πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα. Ὁ ὀργανισμὸς τῆς πολιτείας καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν πολιτικῶν, ὡς ἐχαλκεύ-

θησαν, εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ἀντὶ νὰ ἐξαίρωσι, καταβι-
θάξουσι τὰς ὑπολήψεις, καὶ ἀντὶ νὰ αὐξάνωσιν ἐντί-
μως καταστρέφουν ἀσώτως τὰς περιουσίας· τὰ δὲ πε-
νιχρὰ κράτη, ὡς καὶ οἱ ἐπαῖται, γίνονται πολλάκις
ἀντικείμενα σκωμμάτων καὶ περιφρονήσεων.

Σκέψου ὅτι οἰανδήποτε ἐκλέξης θέσιν, ὅπως γίνης
χρήσιμος, εἴτε Βουλευτικὴν, εἴτε Διοικητικὴν, εἴτε
Δημοτικὴν ἢ ἑτέραν, οὐδεμίαν ὑπὸ τὸ διέπον ἡμᾶς
ἀπαίσιον καὶ ἐθνοκτόνον σύστημα, θέλεις εὐτυχίῃ
νὰ ἐπενέγκῃς γενικὴν θεραπείαν εἰς τὰ κακῶς κείμε-
να. Τοὺς δὲ λόγους, δι' οὓς αἱ προσπάθειά σου ἤθε-
λον ἀποβῆ μάταιαι, ἀνέπτυξα, ὡς καὶ σὺ καλῶς
γνωρίζεις, εἰς τὰς πρὸς τὸν φίλον Γλαύκωνα παρα-
τηρήσεις μου.

Ἄλλ' ἀφοῦ ἠδύνεσαι νὰ διαπλεύσῃς δωρεὰν τὸ
τριχυμιῶδες καὶ πλήρες ὑφάλων αὐτὸ πέλαγος, καὶ
νὰ ζῆς τὸν βίον τοῦ καταραμένου οὕτως εἰπεῖν καὶ
κοσμοπλανοῦς Ἰουδαίου, πρόσεξε μὴ παραχθῆς ἢ χο-
λωθεῖς ποτε ἀπὸ τὰς ἀδίκους ἐπιθέσεις, ἢ φωνασκίας
οἰασδῆποτε τοῦ κόσμου· ἐκλάμβανε καὶ ἐκτίμα αὐτὰς
καθ' ἣν ἔχουν ἀξίαν· μὴν ἐξομοιωθῆς μὲ τοιοῦτον κό-
σμον, πλὴν ἔσω ἄγρυπνος καὶ δραστήριος εἰς τὸ νὰ
διασκεδάζῃς καὶ ματαιώνης τὰς πλεκτάνας καὶ ῥαδι-
ουργίας του.

Ἰ. Σὲ ἐξυβρίζουν οἱ ἄνθρωποι τῶν τριόδων καὶ τῶν
καφενείων; Σὲ κακολογοῦν ἢ σὲ ἐπιβουλεύονται οἱ νο-
ημονέστεροι ἢ αἱ φατρίαί; Σὲ δυσφημεῖ ὁ τύπος; Σὲ
ἀποβάλλει ἢ κυβέρνησις πιστῶς καὶ μετὰ ζήλου ὑπη-
ρετοῦντα; Σὲ ἐγκαταλείπει ἢ κοινωνία ἐντίμως ἀγω-
νιζόμενον; — Μὴ πτοηθῆς, μὴν ἀνησυχῆσῃς, μὴ δυσ-
θαρβῆσῃς, ὅταν ἡ πολιτεία σου ἐν τῷ ὁποίῳ διατρέ-
χῃς σταδίῳ, δὲν ἔχει πραγματικῶς τί ἐπιλήψιμον,

ἄλλ' εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ καθῆκον, τὸν νόμον καὶ
τὸ δίκαιον, ἐξ ὧν κυρίως προκύπτει καὶ τὸ πολιτικὸν
θάῤῥος.

Τὰ σπερμολογούμενα ἢ ῥαδιουργούμενα διαλύον-
ται ὡς στήλη καπνοῦ καὶ ἐξαφανίζονται ὡς ἐνύπνιον,
διότι δὲν εἶναι τῆς φύσεως τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἰσχύ-
ος τῶν ἀνθρώπων ν' ἀμαυρώνωσι τὴν ἀλήθειαν, ἢ νὰ
κηλιδώνωσι τὴν ἀρετὴν. Ὁ Ἄριστείδης κατεδικάσθη
ὡς κλέπτης τῶν δημοσίων, καὶ ὁ Φωκίων ὡς προδό-
της τῆς πατρίδος, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος μέχρι τοῦδε κα-
λεῖται δίκαιος, καὶ οὗτος ἐν ἀρετῶς, διότι οὐ-
δὲν ἐπιλήψιμον ἔπραξαν· τοὺς ἐσυκοφάντησεν ὁ φθό-
νος καὶ τοὺς κατεδίωξεν ἡ ἰδιοτέλεια καὶ ὁ φατρια-
σμός. Ἐνεκα τούτου καὶ αἱ κατ' αὐτῶν ἐκδοθεῖσαι
ἀποφάσεις, οὐδόλως ἰσχυσαν νὰ τοὺς βλάψωσιν, ἢ νὰ
τοὺς ἀπαλείψωσι τὰ ὠραῖα ἐπίθετα δι' ὧν καὶ οἱ σύγ-
χρονοὶ των καὶ οἱ μεταγενέστεροι τοὺς διεκόσμησαν,
διότι ὁ μὴ ἀδικῶν ἑαυτὸν, καθίσταται καὶ ἄτρωτος ἐκ
τῶν ἀλλοτρίων βελῶν.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ κόσμος· πάντοτε λίαν ἀπαιτητι-
κός, καὶ πολλάκις ἀδικὸς καὶ παράλογος, διότι οὐ
μόνον ἀξιοὶ νὰ καταχρᾶται ἀτιμωρήτως, ἀλλὰ νὰ ἐγ-
κωμιάζῃται καὶ διὰ τὰς καταχρήσεις του. Ἄλλοτε δὲ
πάλιν ἀπαιτεῖ, ἄλλοι μὲν νὰ οἰκοδομῶσι ἐπὶ μίαν
ἡμέραν, ὅ,τι ἐκεῖνος καταστρέφει ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη.
Δὲν θέλει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι καὶ τὰ κράτη ὡς ὁ
ἄνθρωπος, ὅστις διαφθείρεται μὲν ἐν μιᾷ στιγμῇ, πλὴν
δὲν μορφόνεται, εἰμὴ μετὰ χρόνον μακρὸν, διὰ κόπου
πολλοῦ καὶ δαπάνης οὐ σμικρᾶς.

Μὴ δυσανασχετῆς λοιπὸν διὰ τοιαύτας ἢ ὁμοίας
ἀλλοκότους τοῦ κόσμου ἀξιώσεις, ἀλλ' ἔχε ὡς πολι-
κὸν ἀστέρα τῆς πολιτείας σου τὴν τιμιότητα, καὶ ὡς

πυξίδα τῶν ἐνεργειῶν σου τὸν νόμον.

« Τὸ γάρτοι συνέχον ἀνθρώπων πόλεις

» Τοῦτ' ἔσθ', ὅταν τις τοὺς νόμους σώζει καλῶς. »

Βάδιζε πάντοτε δι' αὐτῶν τὴν εὐθείαν ὁδόν, ἐπιτέλει τὸ καθήκόν σου, καὶ τήρει ἐν τῇ συμπεριφορᾷ σου οὐχὶ κρυψίνοϊαν ἢ ἀμφιβολίαν, ἀλλὰ παρρησίαν καὶ σαφήνειαν, διότι ὡς εἶπε καὶ ὁ Σοφοκλῆς,

« Κλεπτῶν ἡ νῦξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς. »

Ὁ δὲ Θεὸς Ἀρχηγὸς τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἐκήρυξε, « Πᾶς ὁ φαῦλα πράστων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν τῷ Θεῷ ἐστὶν » εἰργασμένα. »

Ἔσο πρὸς ὄλους εὐπρόσιτος ἄνευ ἀναξιοπρεπείας, μετριοπαθὴς ἄνευ ἀδυναμίας, δίκαιος ἄνευ σκληρότητος· τοὺς δὲ κόλακας θεώρει καὶ ἀπόφευγε ὡς τὸ φονικώτερον δηλητήριο· οὗτοι ἔχουν μὲν γλῶσσαν Σειρήνων, πλήν καρδίαν Σκυλλῶν καὶ Χαρίβδων. Εἶναι δὲ ὡς ὀρθῶς ἀποφαίνεται καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Β. 4.) δύο εἰδῶν, διαφέροντες καθ' ὅλα ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἀμιλλώμενοι μόνον περὶ χυμερπείας. Οἱ μὲν κολακεύουν τοὺς λαοὺς, δι' ὧν συντάττουν ψηφίσματα· οἱ δὲ κολακεύουν τοὺς Βασιλεῖς, δι' ὧν ἐκδέδουν Διατάγματα· ἀλλὰ καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα ἐπιβαρύνουν πάντοτε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ καταστρέφουν τὴν ἀρετὴν. Χαρακτήρες ἐπίσης ψευδεῖς, ἐπίσης ἀχρεῖοι, ἐπίσης ἐπιβλαβεῖς. Οἱ αὐλικοὶ κόλακες διοικοῦν τοὺς Βασιλεῖς, καὶ οἱ δημαγωγικοὶ κόλακες τοὺς λαοὺς· οἱ πρῶτοι διαφθείρουν καὶ ἀνατρέπουν τὰς μοναρχίας, οἱ δεῦτεροι τὰς δημοκρατίας.

Μάθε ὅτι τὸ ἰσχυρότερον ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων

ἐλαττήριον εἶναι δυστυχῶς τὸ ἴδιον συμφέρον, τὸ ὁποῖον σπουδάζουν πάντοτε νὰ περικαλύπτωσι μὲ τὸν ἄγνόν τῆς ἀρετῆς ἱματισμόν· μάλιστα ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἐποχὴ, καθ' ἣν τὸ συμφέρον αὐτὸ νὰ κατεδέσπωσε τὰς ψυχὰς καὶ μεγάλων καὶ μικρῶν, καὶ νὰ καταβιβρώσκη αὐτὰς ὡς δυσώδης καρκίνος, εἶναι βεβαίως ἢ σύγχρονος, εἰς ἣν « οὐδὲν ἐστὶν αἰσχρὸν πρὸς κέρδος. » Μὴ πιστεύσης ποτέ, ὅτι ὅσοι ἐν ἡμέραις εὐδαιμονίας σὲ περιστοιχοῦν, εἶναι καὶ ἅπαντες φίλοι σου· μόνη βάσανος καὶ Λυδία λίθος τῆς πιστῆς φιλίας εἶναι ἡ δυστυχία, διότι τὸ κοινόν τῶν ἀνθρώπων νόσημα εἶναι, νὰ ἔρπωσιν ἐνώπιον τῆς μειδιώσης τύχης, καὶ νὰ στρέψωσι τὰ νῶτα ἐν τῇ κατηφείᾳ αὐτῆς.

« Τὰ φίλων δ' οὐδὲν, ἢν τις δυστυχῇ. »

Μολαταῦτα ἐπιδίωκε καὶ σέβου πάντοτε τὴν πιστήν καὶ ἰδίως τὴν ἀρχαίαν δεδοκιμασμένην φιλίαν· εἶναι κειμήλιον πολύτιμον, καὶ τοι δυσεύρετον. Εὐτυχῆς καὶ τρισμακάριος ὅστις τοιαύτην ἀπολαύσῃ· ἡ ἀξία τῆς εἶναι τιμιότερα λίθων πολυτελῶν.

Εἰς τὰς ὑποσχέσεις σου νὰ ἦσαι φειδωλὸς καὶ περισκεμμένος, πλήν ὁσάκις ὑπόσχεσαι πράγματα ἐξαρτώμενα, ἐννοεῖται, ἐκ τῆς θελήσεώς σου, φύλαττε πάντοτε πιστῶς τὸν λόγον σου· ὁ ἀθετῶν τὰς ὑποσχέσεις του εἶναι, ὡς ὁ ψεύστης, ἀξίος πάσης περιφρονήσεως. Μὲ τὰς φατρίας ἔσο μὲν ὀμιλητικὸς, πλήν λίαν ἐπιφυλακτικὸς· αἱ φατρίαι, τῶν ὁποίων ἴδιον χαρακτηριστικὸν εἶναι πάντοτε νὰ στασιάζωσιν, ἔχουν μὲν στόμα, ἀλλ' οὔτε καρδίαν, οὔτε πίστιν ἔχουν· τὰ μίση των εἶναι ἀνώτερα τοῦ πατριωτισμοῦ των, καὶ ἡ ἀσέβειά των ἰσχυροτέρα τῆς θρησκείας των· τὸ δὲ χεῖριστον πάντων εἶναι, ὅτι καὶ δυσκόλως ἀνέχονται ἢ ἐπιδέχονται διόρθωσιν. Πρόσεξε

μη παρασυρθῆς ποτε ἐξ ὧν καὶ ἂν παρουσιάζωσι γοήτρων, διότι ἀλήθεια σπανίως ὑπάρχει εἰς τοὺς λόγους των, καὶ εὐθύτης σπανιώτερον εἰς τὰς πράξεις των· καὶ αὗται καὶ ἐκεῖνοι καταλήγουν συνήθως εἰς ραδιουργίας, καὶ εἰς μικρολόγια, μονομερῆ, ἰδιοτελῆ, καὶ οὐδένα φέροντα τύπον γενικῆς δικαιοσύνης, ἢ μονιμότητος καὶ διαρκείας ἀντικείμενα· τὰ προσόντα ταῦτα συνοδεύουν μόνον τὰ ἔργα τῆς πατριωτικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀριστονοίας· Ταῦτα ἐπιδίωκε καὶ μετ' αὐτῶν, ἐπιδίωκε πάντοτε τὸ κοινὸν συμφέρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ ἰδικόν σου.

Ἄμφότερα τὰ συμφέροντα ταῦτα, τὸ τε κοινὸν καὶ τὸ ἰδιωτικόν, συμβαδίζοντα μετὰ τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ, σοὶ ἐπιβάλλουν νὰ μὴ κατακυριεύσῃς καὶ ὑπὸ φιλεκδίκου πνεύματος, οὔτε νὰ γίνῃσαι ὄργανον ἀλλοτρίων παθῶν, ὅπως καταδιώκης ἢ ἀποπέμψῃς τῆς θέσεώς του ἄνθρωπον ἐπιτελοῦντα πιστῶς καὶ ἱκανῶς τὰ καθήκοντά του, καὶ ὑπηρετοῦντα τιμίως καὶ μετὰ ζήλου τὴν πατρίδα του· τὸν τοιοῦτον ἀπεναντίας ὀφείλεις νὰ προστατεύῃς, νὰ ἐνθαρρύνῃς καὶ νὰ προάγῃς. Ἴκ δὲ τῶν φαύλων ἀπεχε, καὶ ἀπόβαλλε αὐτοὺς ὡς καρποὺς σεσηπότας, οἵτινες διὰ τῆς ἐπαφῆς μεταδίδουν τὴν σήψιν των καὶ εἰς τοὺς ὑγιεῖς.

Μὴν ὑποκύψῃς ποτὲ εἰς ἀτομικὰς ἐπιβρόασι· τοιαύτη ὑπόκλισις ἤθελεν εἶσθαι καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν ἐπιβλαβής, καὶ πρὸς σὲ ταπεινοτική, καὶ πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἣν τυχὸν ὑπηρετεῖς, ἀναξιοπρεπής·

» Ἡ γὰρ αἰσχύνῃ βάρος

» Τοῦ ζῆν παρ' ἐσθλοῖς νομίζεται. »

Ἐσο μεμετρημένος εἰς τὰς δαπάνας σου, καὶ διατέλει εἰς ἴσην ἐκ τῆς ἀσωτείας καὶ τῆς φειδωλίας ἀπόστα-

σιν· ἡ οἰκονομικὴ εὐεξία εἰς τε τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον, εἶναι τὸ θερμόμετρον τῆς φρονήσεως, τὸ κρηπίδωμα τοῦ ἁρμονικοῦ καὶ χρηστοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, καὶ τὸ ἀσφαλέςταρον ἐγγέγγυον τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ πολίτου· ἄνευ ἐλευθερίας περὶ τὸ λέγειν καὶ ἀνεξαρτησίας περὶ τὸ ἐνεργεῖν, πολιτικὸς ἀνὴρ οὔτε ἀξιοπρεπῆ πορείαν δύναται νὰ τηρήσῃ, οὔτε τὴν κοινωνίαν δεόντως νὰ ὠφελήσῃ.

Μὴν ἀναδέχῃσαι ἀλλοτρίας ὑποχρεώσεις οἰασδῆποτε φύσεως, καὶ ἰδίως χρηματικὰς· ὁ ἀναδεχόμενος τοιαύτας ἀπαλλοτριεῖ ἑαυτὸν, ὡς ἀπαλλοτριεῖται καὶ ὅστις τυφλῶς ἐμπιστεύεται εἰς συμβουλὰς ἀλλοφύλων. Οὗτοι σπανίως συμβουλεύουν τὰ ὀρθὰ καὶ συμφέροντα, σπανιώτερον τὰ τίμια καὶ ἐνδοξά, καὶ οὐδέποτε οἰκοδομοῦν δωρεὰν ἀλλότριον οἶκον. Μὴν εἰπῆς ποτὲ ἐν τῇ ἀπειρίᾳ σου, ὡς οἱ ὑλόφρονες καὶ φαῦλοι, ἢ ἄλλως καλούμενοι ἐπὶ τὸ εὐφρημότερον πρακτικὸ ἄνδρες, ὅτι καλοὶ μὲν καὶ ἅγιοι εἶναι αἱ ὑπαγορεύσεις τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ, πλὴν δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητοι, καὶ αἱ ἐν τῷ σκότει μάλιστα προσφερόμεναι ἀλλότριαι συνδρομαί, διότι « οὐδὲν » κρυπτόν θ' οὐ μὴ φανερόν γένηται. » Ἐπειτα ἂν τοὺς ἄλλους λάθῃς σαυτῶγε συνειδήσεις. Ἡ χρηστότης εἶναι ἀνυπόκριτος καὶ οὐδέποτε συνθηκολογεῖ μὲ ἀγενῆ πάθη.

Μὴ παρασυρθῆς ἐκ τῆς δοξασίας τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀφαρπάζονται ἀπὸ ἐξωτερικὰ κοσμήματα. Οἱ κακοὶ μ' ὄσσην καὶ ἂν ἀπολαμβάνουν πολλάκις φαινομενικὴν εὐτυχίαν ἐν τῷ κόσμῳ, τιμωροῦνται διττῶς ὑπὸ τῆς Θεῆς δικαιοσύνης, διότι ἐν τῷ βίῳ ταράττονται ἀεχνάως αἱ ψυχαὶ των ὑπὸ ἐσωτερι-

κῶν ἐλέγχων, καὶ μετὰ θάνατον δυσφημοῦνται, καὶ κατακρίνονται μετ' εὐαρεσκείας ὑπὸ τῶν ἐπιζόντων. Ποία δὲ τύχη τοὺς περιμένει ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἀποδημίας των, αὕτη εἶναι ἤδη ἀναγεγραμμένη ἐν τῷ θείῳ νόμῳ!

Σκέψου δὲ ὅτι ἄνευ ἀγνότητος καὶ εἰλικρινείας, ὡς καὶ ἄνευ ἐγκρατείας καὶ φιλοπονίας, οὐδέποτε μορφώνονται μεγάλοι καὶ ἠθικοὶ χαρακτήρες, ἐξ ὧν καὶ τὰ ἔθνη ἠθικοποιοῦνται, κλείζονται καὶ προάγονται. Ἡ ἐγκράτεια, ὡς ἄριστα παρατηρεῖ καὶ διάσημός τις ἠθικολόγος, ἥτις προσποκτᾶται διὰ τῆς ἀσκήσεως, ἀναπτύσσει τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν, χαλινώνει τὰ ἄγρια πάθη, ὑπέκειναι εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ χορηγεῖ τὰς στερεὰς ἐκείνας ἐξεις, δι' ὧν καταδαμάζονται αἱ κτηνώδεις ὀρμαὶ καὶ αἱ ἀτακτοὶ ἐπιθυμίαι. Ἡ φιλοπονία ἀσχολοῦσα τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς ἐνταυτῷ δυνάμεις, καὶ χορηγοῦσα τὸν τύπον τοῦ δικαίου εἰς τὰ ἔργα, καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον γόνιμον πρὸς ἑαυτὸν, καὶ εὐεργετικὸν πρὸς τοὺς ἄλλους.

Μὴ γίνης ποτὲ συνεταῖρος ἢ θεράπων αἰσχροῦν ἡδονῶν ἢ φαύλων διασκεδάσεων· ἔσο εἰς ἀμφοτέρας κόσμιος, τίμιος καὶ μετριοπαθής· δαπάνη δὲ πάντοτε ὡς συνετὸς ἀνὴρ ἐκ τῶν προϊόντων τῶν ἰδρώτων σου, καὶ οὐχὶ ὡς οἱ ἄσωτοι ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν· προτιμότερον εἶναι νὰ στερηθῆται τις πάσης ἡδονῆς καὶ διασκεδάσεως, παρὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ αὐτὰς διὰ δανείων ἢ ἐτέρων ὑποχρεώσεων. Τῆρει εἰς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις σου ἀμοιβαιότητα, ἥτις τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν ἐφέλκει· πλὴν ἀπεχε ἀπὸ πολλῆν οἰκειότητα καὶ ἀστειολογίας, ἐξ ὧν δύνανται καὶ δυσαρέσκεια νὰ προκύψωσι, καὶ ἡ ὑπόληψις νὰ ἐλαττωθῇ, καὶ τὸ γόη-

τρον τῆς ἀξιοπρεπείας νὰ ἐκλείψῃ « ex libertate vivendi nascitur contemptus dignitatis. »

Ἔσο ἀφοσιωμένος καὶ ἀποκλειστικὸς ὑπηρέτης τῆς πατρίδος σου, καὶ οὐχὶ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς πατρίδας, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ προσώπου, ἢ τῶν ἀτομικῶν συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν σου. Ὁ πατριωτισμὸς ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς καὶ εὐγενοῦς αὐτοῦ φύσεως, οὔτε ἐμπορεῦεται, οὔτε μεταβάλλεται εἰς προνόμιον, οὔτε μερικεύεται ἐν τῇ εὐεργετικῇ ἐνεργείᾳ του. Ἄν δέ ποτε ἀναβῆς εἰς ὑψηλὰς βαθμίδας, καὶ ἀναλάβῃς τὸ πηδάλιον τοῦ σκάφους τῆς πολιτείας, μὴ φαντασθῆς ὅτι ἡ κατοχὴ τῆς Ἐξουσίας φέρει μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν ἰκανότητα τῆς καλῆς χρήσεως· αὕτη εἶναι προϊόν τῆς πεφωτισμένης διανοίας, τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως, καὶ τῆς πολυχρονίου πείρας καὶ γνώσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν ὁμως δὲν διάκησαι καὶ εὐνοικῶς πρὸς τούτους εἶναι δυσκολώτατον, ἵνα μὴν εἶπω ἀδύνατον, νὰ γίνης εἰς αὐτοὺς χρήσιμος, διότι ὁ δυσμενῶς πρὸς τοὺς ἄλλους διακείμενος, οὔτε τοὺς ὠφελεῖ, οὔτε ἐνδιαφέρεται περὶ αὐτῶν· ἡ κυριώτερα καὶ γονιμώτερα πρὸς τὴν ἀγαθοπραγίαν καὶ τὴν μέριμναν δυνάμεις εἶναι ἡ εὐνοία, διότι ὁ ἀγαπῶν ἢ συμπαθῶν τοὺς ὁμοίους του, γίνεται καὶ ὁ θερμότερος αὐτῶν προστάτης καὶ ὁ γενναιότερος εὐεργέτης. Ἔχε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ δόξα τῆς ἀναβάσεως δὲν εἶναι τόσον διαρκῆς καὶ εἰλικρινῆς, ὅσον ἡ τῆς καταβάσεως, ὅσάκις ἀφίνει ὀπισθὲν τῆς ἰχνη ἀγαθῶν ἀναμνήσεων, καὶ εὐεργετικῶν πρὸς τὴν κοινωνίαν πράξεων.

Ἐννόησον δὲ καλῶς ὅτι διὰ τῆς ἀναβάσεως, δὲν ἠγχυροβόλησας καὶ ἐντὸς ἀκυμάντου καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος, ἀλλ' ὅτι ἀπεναντίας εἰσηλθες ἐντὸς διηνεκῶς

σαλευομένης καὶ ὑπὸ σπιλάδων διηνησιμένης θαλάσσης, πλὴν μὴ πτοηθῆς ἢ ἀποθαῤῥυνθῆς, διότι ὁ φόβος καὶ ἡ δειλία δύνανται καὶ τὸ σκάφος νὰ κινδυνεύσωσι, καὶ σὲ νὰ ἀπολέσωσι· κράτει τὸ πηδάλιον μετὰ στιβαρᾶς χειρὸς, καὶ διεύθυνε αὐτὸ μετ' εὐθαρσίας καὶ συνέσεως. Ἐάν δὲ καὶ οὕτως ἀγωνιζόμενος κινδυνεύῃς νὰ ἀποτύχῃς, ἐντιμότερον εἶναι νὰ πέσῃς μετὴν ἀρετῆς σου, ἢ νὰ ὑπεριοχύσῃς μετὴν θυσίαν αὐτῆς.

« καλῶς

» Δεῶν ἐξαμαρτεῖν μᾶλλον, ἢ νικῶν κακῶς. »

Ὁ καλῶς πράττων καὶ ἠττώμενος, ἠττᾶται ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ ἰδίου καθήκοντος, εἰς δ' ἐναπόκειται ὁ ἀληθῆς θρίαμβος παντὸς γενναίου ἀγῶνος. Μόνη ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, ὡς γνωματεύει καὶ σοφὸς τις ἀνὴρ, καὶ τὰ άτομα ἀνυψώνει καὶ ἐξευγενίζει, καὶ τὰ ἔθνη ἰσχυροποιεῖ, μεγαλύνει καὶ δοξάζει. Ἡ ἐλλειψίς τῆς συναίσθησεως ταύτης παρασκευάζει καὶ προαγγέλλει τὴν κατάπτωσιν καὶ ταχεῖαν διάλυσιν τῶν ἔθνων. Τοῦτο δὲ συμβαίνει συνήθως εἰς αὐτὰ, ὡς ἄκις ἐπικρατεῖ τῶν κοινῶν ἡ ἐγωϊστικὴ ἀδιαφορία καὶ ἡ πολιτικὴ σπουδαρχία. Σὺ ὁμως μὴ προτιμήσῃς ποτὲ τὸ πολιτικὸν ἀντὶ τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος, διότι ἐκεῖνο μὲν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλοις ματαιόδοξον, ἰδιοτελές, φατριαστικὸν καὶ φίλαρχον· τοῦτο δὲ εὐκλεές, γενικόν, φιλόπατρι καὶ κοινωφελές.

« Ἀνέχου μὲν τὰ παρόντα, πλὴν ζήτηε τὰ βελτίω. » Ἀρχὴ ὀρθοτάτη καὶ πρὸς τὴν ἡρεμον τῶν κρατῶν προαγωγὴν συντελεστικωτάτη. Εἶναι ἡ ὑγιεινότερα ἀφ' ὧν παρεδέχεται ἡ Ἐπικουραϊκὴ φιλοσοφία, ἣν ὁ Τάκιτος μεταγενεστέρως παρέφρασεν οὕτως·

« Bonus Imperatores voto exspectere, qualescumque tolerare. »

Μὴ θελήσῃς ὁμως ποτὲ νὰ εἰσαγάγῃς ἢ ἐπι-

βάλλῃς ἀλλότρια δόγματα καὶ συστήματα, ἀπάδοντα πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας. Τοιοῦτοι πιθηκισμοὶ ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ἐφήμεροι, φέρουν καὶ εἰς τὸ κράτος ἀντὶ τάξεως καὶ προόδου, ἀναστάτῳσιν καὶ ὀπισθοδρόμησιν. Ἐχε ὡς κύριον καὶ διηνεχὲς μέλημα τὴν ἀπαρασάλευτον τήρησιν τῆς πατροπαραδότου ὀρθοδόξου θρησκείας σου, τὴν μόρφωσιν χρηστῶν ἠθῶν, καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν τῆς χώρας ἀναγκῶν. Ἔσο προστάτης καὶ ἐνταύτῳ λάτρης τῶν Μουσῶν, διότι τὰ γράμματα καὶ ἡ παιδεία, συνδιδασκόμενα μετὰ τῆς ὀρθῆς θρησκείας, εἶναι τὰ δραστηριώτερα μέσα τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἔθνων· δι' αὐτῶν τὰ δυσειδῆ καὶ ὀλέθρια τῆς θρησκευτικῆς ἀμαθείας ἐλαττώματα, ὁ τυφλὸς φανατισμὸς καὶ αἱ μαιραχιώδεις δεισιδαιμονίαι ἐξαλείφονται, ὁ ὁ νοῦς διαφωτίζεται, τὰ ἥθη ἐξημερόνονται, καὶ οἱ τρόποι ἐξευγενίζονται. Πλὴν εἴτε ἀνακαινίζεις τὰ πράγματα, εἴτε μεταρρυθμίζεις τοὺς νόμους, ἔσο ἐσκευμένος καὶ εἰρηνικὸς εἰς τὰ βήματά σου, καὶ μὴ ταράττης συνεχῶς τὰ πνεύματα, ἢ διασειῆς δωρεὰν τὴν ὑφειστώσαν τάξιν. Τὰ ἡρεμοῦντα καὶ διαυγῆ λίμνης τινὸς ὕδατα, δύνανται μὲν ἐν ἀκαρεῖ νὰ διασαλευθῶσι καὶ θολωθῶσι, πλὴν δὲν δύνανται ἐπίσης καὶ ταχέως νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἡρεμίαν καὶ διαύγειαν. Ἐχε πάντοτε ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ὅτι ὡς ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ ἡ τάξις μετὰ τῆς ἀκριβείας, διατηρεῖ καὶ προάγει αὐτήν, οὕτω καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἡ ἐν τῇ τάξει ἐλευθερία, ἣτις εἶναι ἡ ἀδυσώπητος καὶ πρὸς πάντας ἴση καὶ ταχεῖα τῶν νόμων ἐφαρμογή, ἐδραιώνει αὐτήν, καὶ συντελεῖ δραστηρίως πρὸς τὴν εὐημερίαν τῶν πολιτῶν.

Ἐποστρέφου τὸ καταχθόνιον τυραννικὸν δόγμα τῆς διαιρέσεως καὶ διχονοίας τῶν πολιτῶν, ἐξ οὗ προσκομίζονται ἀραὶ καὶ ἀναθέματα, καὶ ἔσο θερμὸς ἐργάτης τοῦ ἠθικοῦ ἀξιώματος τῆς ἀγάπης καὶ συμφιλίωσης αὐτῶν, ἐξ οὗ ἀπορρέουν εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι, εἰρηνικὴ συμβίωσις, πρόοδος καὶ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν πατρίδα. Ὅπου δὲν ἐπικρατεῖ ὁμόνοια καὶ ὁμοφροσύνη, ἐκεῖ οὔτε ἐνότης ἐνεργείας, οὔτε δημόσιον πνεῦμα δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν, οὔτε ἔργα μεγάλα καὶ ἀντάξια τῆς ἱστορίας νὰ διαπραχθῶσι.

Μάθε νὰ οἰκονομῆς καλῶς τὸν χρόνον, ὅστις ἂν πρὸς πάντας, ἰδίως ὁμῶς πρὸς τὸν δημόσιον ἄνδρα, εἶναι πολύτιμον κτῆμα, ὁσάκις γνωρίζῃ νὰ κάμνῃ συνετὴν αὐτοῦ χρῆσιν· πᾶσα ἄγονος ἀπώλεια χρόνου, εἶναι στέρησις ὠφελείας εἴτε ἀπὸ σέ, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Τὰς στιγμὰς τῆς ἀνέσεώς σου, καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων σου διαλείμματα, ἀναπλήρονε πάντοτε διὰ τῆς ἀναγνώσεως σοφοῦ καὶ πρακτικοῦ βιβλίου. Σοῦ συσταίνω θερμῶς τὴν ἀρίστην συμβουλήν, ἣν Βασίλειος ὁ αὐτοκράτωρ ἔδιδε πρὸς τὸν υἱὸν του. « Φρόντιζε, ἔ- » λεγε πρὸς αὐτόν, ν' ἀναγινώσκῃς ἐνδελεχῶς τὰς » ἀρχαίας ἱστορίας, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀπαντᾷς τὰς » ἀρετὰς τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν κα- » κῶν, τὰς μεγάλας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου περιπετεί- » ας, καὶ τὰς συνεχεῖς τοῦ κόσμου μεταβολὰς. Ἐκ » τῶν ἱστοριῶν αὐτῶν φωτίζεσαι, ὅτι τὰ ἀγαθὰ τῆς » τύχης εἶναι ἀβέβαια, καὶ ὅτι εἰς τοὺς νόμους τῆς » ἀστασίας τῆς ὑπόκεινται καὶ τὰ ἀκμαιότερα κράτη, » διότι δύνανται ν' ἀνατραπῶσιν ὑπὸ αἰφνηδίων κα- » ταστροφῶν. Ἐκεῖ τέλος παρατηρεῖς τὴν καταδίκην » καὶ τιμωρίαν τῶν κακῶν, καὶ τὴν ἀνύψωσιν καὶ

» ἀμοιβὴν τῶν καλῶν Ἑγεμόνων. » Αἱ γνώσεις αὗ- » ται θέλουν διεγείρει εἰς τὴν ψυχὴν σου τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἀρετὴν, τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὸ ἐλάττωμα καὶ τὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἀγαθοπραγίαν, ἐξ ὧν καὶ ὁ πρακτικὸς βίος σου θέλει γίνῃ πηγὴ ἀπείρων εὐεργεσιῶν, καὶ ὑπόδειγμα χρηστῆς πολιτείας, διότι καὶ Διοικηταὶ καὶ Ἑγεμόνες, ὀφείλουν νὰ ἦναι, κατὰ τὴν σοφὴν τοῦ Πλινίου φράσιν « censura perpetua, » ἤτοι τύπος καὶ κανὼν τῆς τῶν ἄλλων πολιτείας. Οἱ ἄνθρωποι εὐκολώτερον μορφώνονται εἰς τὰ χρηστὰ ἢ ἢ ὑπὸ τοῦ παραδείγματος, ἢ ὑπὸ τῶν νόμων· ὁ φόβος εἶναι κάκιστος σύμβουλος καὶ διδάσκαλος, ἐνῶ τὸ παράδειγμα ἐξασκεῖ διὰ τῆς ἐλευθέρως ἐλξεως μεγαλητέραν δραστηριότητα· τοῦτο δὲν ὀδηγεῖ μόνον πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καταδεικνύει καὶ πείθει, ὅτι δὲν εἶναι αὕτη ἀνέφικτος καὶ δυσκόλου ἀσκήσεως.

Τῆρει ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων σου, τὸ γλυκὺ καὶ προσηνὲς ὕφος τοῦ εὐεργέτου, καὶ οὐχὶ τὸ τραχὺ καὶ ἀπότομον τοῦ δεσπότη· τὴν δὲ παρὰ σοῦ ἀπαιτουμένην νόμιμον ὑπηρεσίαν ἐπιτέλει ταχέως, διότι πᾶσα βραδύτης ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, ἢ τῇ ἀπονομῇ τῆς δικαιοσύνης ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀρνησιδικίαν. Μὴ λησμονήσῃς ποτὲ ὅτι ὁ ἀνερχόμενος εἰς ὑψηλὴν τινα θέσιν, εἶναι ὁ πατὴρ καὶ ὁ ὑπηρετῆς συνάμα τῆς κοινωνίας. Μὴ καταληφθῆς καὶ σὺ ὡς οἱ κοῦφοι καὶ νεόπλουτοι ὑπὸ οἰήσεως καὶ κενοτυφίας, μὴ φαντασθῆς τὸν ἑαυτὸν σου ἀλλοίως πλεον φύσεως ἢ καὶ ἀτάλευτον, διότι ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι φύσει ἄστατα καὶ πρόσκαιρα. Πολλάκις ἢ φιλοπαίγμων καὶ ἀλλοπρόσαλλος τύχῃ ἐνασμενίζεται ν' ἀπονέμῃ ἄφθονα τὰ δῶρά της, οὐχὶ ἵνα στερεώσῃ διαρκῶς καὶ μεγαλύνῃ τινὰ, ἀλλ' ἵνα κρημνίσῃ αὐτόν

ἀπὸ ἀνώτερον ὕψος εἰς ἐπιφανεστέραν συμφορὰν.

« Πολλοὶς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὐνοίαν φέρων,

» Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματα', ἀλλ' ἵνα

» Τὰς συμφορὰς λάθωσιν ἐπιφανεστέρας. »

Τούτου ἕνεκα ἔσο πάντοτε παρεσκευασμένος, πλὴν ὁμοῖος εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης, διότι ἡ πραγματικὴ ἀρετὴ οὔτε ὑπεραγάλλεται ἢ κομπάζει ἐκ τῆς εὐμενείας, οὔτε ἀδημονεῖ ἢ ἀποδειλιάει ἐκ τῆς δυσμενείας αὐτῆς· εἶναι ἀείποτε ἐρυθρόχρους ὡς ὁ ἀνατέλλων καὶ δύων Ἥλιος.

Ἄλλως τε δὲ αἱ ὑψηλαὶ θέσεις ἔχουν μὲν τινα θέλγητρα, ἀλλὰ συνοδεύονται καὶ ὑπὸ περισσοτέρων κινδύνων, διότι ἅπαντες τὰς διαβλέπουν, καὶ ὑποσκάπτουν εἰς αὐτὰς τὰ θεμέλια· οἱ μὲν ἐπιθυμοῦν νὰ τὰς καθέξωσιν, ἄλλοι δὲ ἀγενέστεροι βραδουργοῦν ἀπλῶς νὰ κρημνίσωσι τοὺς κατέχοντας αὐτάς·

« Ἄθεος γ', ἄνομος, ἄχαρις ὁ φθόνος. »

Εὐρισκόμενος δὲ εἰς τοιαύτην θέσιν, θεώρει τὴν ὑπομονὴν καὶ ἔλλογον ἐπιμονὴν ὡς τὰς μεγίστας τῶν ἀρετῶν, δι' ὧν δύνασαι νὰ κατορθώσης τεράστια. Εἰς τὰς σχέσεις σου μὲ τὰς γειτονικὰς χώρας, ἔσο εἰλικρινῆς καὶ τίμιος· προσπάθει νὰ ἐξομαλύνῃς πάντοτε φιλικῶς τὰς τυχόν ἀναφυομένας διενέξεις· ὁσάκις ὁμως ἀποτυγχάνῃς, πράττε ὅ,τι ὑπαγορεύει τὸ δίκαιον καὶ ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος σου, ὡς καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ χαρακτήρός σου.

« Φεύγειν μὲν οὖν χρὴ πόλεμον, ὅστις εὖ φρονεῖ.

» Εἰ δ' εἰς τὸδ' ἔλθοι, στέφανος οὐκ αἰσχρὸς πόλει

» Καλῶς ὀλέσθαι, μὴ καλῶς δυσκλεῖς. »

Εἰς τὰ ἐν ταῖς χώραις αὐταῖς ἐκ διαλειμμάτων καὶ σπορίδην συμβαίοντα ἐπαναστατικὰ κινήματα, διατῆρει αὐστηρὰν ἀπραξίαν, ἕως οὗ ἐμβατεύσῃς ἀσφα-

λῶς εἰς τὰ ὑποκεκρυμμένα αὐτῶν ἐλατήρια, καὶ τότε ἀκολουθεῖ μετ' ὀξύδερχειας τὰς περιστάσεις, καὶ ἀποφάσιζε μετὰ συνέσεως καὶ καλῆς προπαρασκευῆς τὰς ἐνεργείας σου. Ἄπεχε ὁμως πάντοτε ἀπὸ ἀσύντακτα κινήματα, ἅτινα δύνανται νὰ προκαλέσωσι καὶ ξενικὰς ἐπεμβάσεις.

« Ἐν γὰρ τῷ μαθεῖν

» Ἐνεστιν ἡ εὐλάβεια τῶν ποιουμένων. »

Μὴν ἀφαρπάζεσαι ἢ παρασύρεσαι ἀπερισκέπτως ἐκ τῶν κινήματων αὐτῶν ὡς τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων, ἢ ὡς ὁ ἐξαλλος καὶ μεираκιώδης παλληκαρισμὸς, διότι πολλάκις εἶναι μεστὰ μὲν καὶ γόνιμα εἰς καταστροφὰς καὶ αἱματοχυσίας, κενὰ δὲ καὶ ἄγωνα εἰς πρακτικὰ καὶ ἀναλόγως ὠφέλιμα ἐξαγόμενα· ἔπειτα καὶ λίαν ἐπικίνδυνα πρὸς τὴν ἰδίαν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Μὴ λησμονήσης ποτὲ

« ὡς τὸ σῶφρον πανταχοῦ καλόν,

» Καὶ δόξαν ἐσθλὴν ἐν βροτοῖς κομίζεται. »

Ἐκ τῶν σκέψεών σου τέλος καὶ τῶν ὑπολογισμῶν σου, μὴ ἀποκλείῃς ποτὲ καὶ τὴν πιθανότητα, ἂν οὐχὶ τὴν βεβαιότητα, τῶν ἀλλοτρίων ἐμπνεύσεων, ἐξ ὧν δύναται νὰ ἐπηρεασθῇ καὶ ἡ ὀριστικὴ τῶν κινήματων αὐτῶν λύσις, καὶ ν' ἀποβῇ εἰς μόνον ὄφελος ἢ δόξαν τῶν ἀλλοτρίων ὑποκινήτων. Ἰὰ ὑπὸ μεγάλων κρατῶν περιστοιχούμενα μικρὰ κράτη, ὁσάκις δὲν διευθύνωνται ὑπὸ ἰσχυρῶν καὶ πεφωτισμένων Ἡγεμόνων, καὶ ὑπὸ φιλοπατρίδων, ἐμπείρων, συνετῶν καὶ ἀφιλοκερδῶν Συμβούλων, μετατρέπονται συνήθως εἰς ἐξαρτήματα ὑπὸ ἐκείνων σαλευόμενα ἢ ῥυμουλκούμενα, καὶ διατρέχοντα καὶ τὸν ἔσχατον κίνδυνον τῆς ἰδίας ἀπωλείας. Ὅθεν καὶ τὰ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ὑπὸ τοῦ τύπου δημοσιευόμενα, ἀναγίνωσκε μετὰ δυσπι-